

Ispravno data pogrešna terapija

Damjan Krstajić

Da li lekar može pacijentu, ne znajući od čega on boluje, da ispravno zaključujući dodeli pogrešnu terapiju? Naravno da može. Utisak mi je da malo ljudi to razume.

Lekari znaju da određene bolesti prouzrokuju specifične simptome, a u kliničkoj praksi na osnovu simptoma pretpostavljaju koja bolest je u pitanju i pacijentu dodeljuju adekvatnu terapiju. Međutim, šta ako se pojavi pacijent sa simptomima koji mogu biti posledica dve različite bolesti, a čije lečenje nije isto? Potrebno je doneti odluku koju terapiju pripisati u ovoj neidealnoj situaciji.

Za neke situacije postoji od ranije definisan protokol za lekare. Doktori koji su se suočavali sa ovom istom situacijom u prošlosti su primetili da je, recimo, jedna od tih bolesti verovatnija i dali su uputstvo da se tada primeni terapija za tu bolest. Ako ona ne dâ rezultate, onda se primenjuje terapija za drugu bolest.

U nekim situacijama ne postoji protokol ili ga zbog materijalnih uslova nije moguće primeniti. Tada lekar na raspolaganju ima više hipoteza i pripisuje terapiju koja će pacijenta dovesti do najbržeg ozdravljenja.

Dakle, u slučajevima kada simptomi pacijenta ukazuju na više bolesti, može se desiti da je ispravno dodeljena za pacijenta pogrešna terapija. Tada lekar jeste odgovaran za to, ali nije ništa zgrešio. Uradio je najbolje što može.

U životu često nemamo sve potrebne informacije, a moramo da krenemo od neke pretpostavke, koja ne mora biti tačna. Mislim da ćemo generalno bolje razumeti ne samo lekare, već i sve ostale profesije u kojima se odlučuje u neidealnim uslovima, ako se upoznamo sa osnovama abduktivnog zaključivanja, koje je definisao američki filozof Čarls Sanders Pers (1839-1914). Evo veoma jednostavnog primera.

Milan i Petar su bili sjajni prijatelji, ali su se ozbiljno posvađali. Nedavno su viđeni kako zajedno džogiraju. Zaključujemo da su se pomirili.

Ovaj zaključak o prijateljima nije rezultat dedukcije (od opšteg ka pojedinačnom), niti indukcije (od pojedinačnom ka opštem). On uopšte ne mora biti tačan. Nije baziran ni na kakvoj prethodno poznatoj statistici o dobrim prijateljima koji zajedno džogiraju, posvađali su se, pa onda pomirili. Dakle, u ovoj situaciji ne možemo govoriti ni o kakvoj verovatnoći.

Moguće je da se Petar i Milan nisu pomirili, već da im je lakše da zajedno treniraju, nego odvojeno. Moguće je i da su odlučili da razgovaraju, a da se nisu pomirili. Na osnovu čega onda mi prihvatamo zaključak da su se oni pomirili? Prema značajnom broju filozofa, u ovakvim slučajevima, hipoteza koja najbolje objašnjava datu situaciju, opravdava njeno prihvatanje. Zaključivanje do najboljeg objašnjenja (inference to the best explanation) je drugi naziv za abdukciju.

U realnosti se možemo susresti sa situacijom gde na raspolaganju imamo više mogućih objašnjenja. Pers je smatrao da nije dovoljno samo puko navođenje mogućih hipoteza iz kojih nešto sledi već i analiza svake od njih, gde uzimamo u obzir njihove verovatnoće, kao i troškove (vreme, energiju i novac) i novo saznanje dobiveno njihovim testiranjem u praksi. Savetovao je da se prilikom posmatranja obrati pažnja na to da li nešto odudara ili nas iznenađuje u trenutnoj situaciji.

Abdukcijom se izvode mogući uzroci neke posledice. Ako imamo više mogućih hipoteza na raspolaganju, Pers je govorio o odabiru one koja daje najbolje objašnjenje. Mišljenja sam da ovde može doći do nesuglasica, jer ne mora svima neka hipoteza da daje najbolje objašnjenje. Krivo mi je što prilikom objašnjavanja nekih naučnih teorija, kao na primer o evoluciji ili o postanku sveta, ne naglašavamo šta su činjenice, a šta hipoteze koje trenutno daju najbolje objašnjenje.

Abduktivno zaključivanje u širem smislu nije samo proces nalaženja hipoteze koja daje najbolje objašnjenje već i razmatranje kako da se to u praksi proveriti. Neka vrsta zaključivanja kroz činjenje.

Neko može reći da Pers nije pronašao ništa novo. U pitanju je obično logičko zaključivanje kad se uzme u obzir svaka hipoteza ponaosob. To se radilo i pre Persa. Danas mnogi dobri lekari, poslovni ljudi, detektivi i naučnici to praktikuju, a da nisu čuli za njega. Tačno. Međutim, vrednost Persovog pristupa, po mom mišljenju, jeste u tome što nas uči važnosti logičkog zaključivanja u neidealnim situacijama, kada nemamo dovoljno informacija da možemo da donesemo sigurno tačan zaključak.

Mislim da ćemo generalno bolje razumeti lekare, ako smo svesni da oni neki put moraju da urade nešto što nama može izgledati kao greška, a to nije, već je logičan korak da se nađe pravi uzrok i terapija.

Podsetimo se samo kako je bilo prvih meseci kad se pojavio virus korona. Koliko je bilo neminovnih lutanja, grešaka i raznih hipoteza naokolo. Mišljenja sam da bi bilo manje nesporeda da su ljudi pre toga bili upoznati sa abduktivnim zaključivanjem i kako ono, pogrešivo u samoj svojoj biti, funkcioniše u kliničkoj praksi.

Poznat je Persov citat "*Malo je ljudi kojima je stalo da proučavaju logiku, jer svako sebe smatra dovoljno veštim u umetnosti rasuđivanja*". Dodao bih i da je malo njih upoznato sa time koliko je logika korisna u životu.

Reference koje podržavaju činjenice spomenute u članku

1. Čarls Sanders Pers

https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B0%D1%80%D0%BB%D1%81_%D0%A1%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81_%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%81

https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Sanders_Peirce

2. Abduktivno zaključivanje

<https://plato.stanford.edu/entries/abduction/>